

Pázmány Ágnes – Szabó Róly – Szilágyiné Szemkeó Judit

Családi életre nevelés a régi magyar népiskolákban

Cikkünkben rövid áttekintést adunk a 19., 20. század népiskolai tanterveiben, olvasókönyveiben megjelenített családképről, a nevelést szolgáló illusztrációkról. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy az iskolai élet összehangoltan és könnyen feldolgozható, senkit sem sértő eszközökkel támogatta a családi élet tiszteletére nevelést. Rámutatunk, hogy az iskoladramák mellett a matematika tankönyvek szöveges feladatai és képei is szolgálták a családi élet támogatását.

Neveljen-e, mire neveljen az iskola? Milyen joga szól bele az állam a gyermekek nevelésébe? Van-e joga ahhoz, hogy a gyerekek családképét alakítsa? Régi kérdések ezek, ezért egy régi módszertani tankönyv szerzőjének gondolatait felhasználva válaszolunk rájuk. Márki (Márkli) József 1844-ben adott választát¹ érdemes ma is megfontolni. Szerinte Isten a gyermekek nevelését születésükkor a szülők kezébe teszi, azaz az Istentől rendelt nevelők és tanítók a szülők: az anya és az apa. Mivel azonban sok szülő saját képességei miatt, ismeretek és tudás hiányában, mások hivatásbeli elfoglaltságuk miatt – írja Márki –, nem tudnak a nevelői és tanítói feladatnak megfelelni, az állam nem hagyhatja csak a szülőkre a következő nemzedék nevelését, tanítását. Az államnak biztosítania kell olyan intézményeket, amelyekben a gyermekek nevelése és tanítása megfelelő módon lehetséges. Az állam ezért hozott létre olyan intézményeket, amelyekben képzett és ellenőrzött szakemberek látják el az oktatási és nevelési feladatokat, amelyeket sok szülő nem teljesít.

Márkinak (is) meggyőződése, hogy a nevelés és megfelelő oktatás nem csak a nevelésben részesülő egyén érdeke. Az egész társadalom érdeke, hogy az ifjúságot megfelelő módon neveljük, oktassuk, mert ők lesznek a haza hasznos polgárai, szakemberei, védői – írja. Felhívja a figyelmet arra, hogy ha a fiatalok értelmét és érzelmeit nem fejlesztjük, ha nem jutnak megfelelő ismeretekhez és gyakorlati tudáshoz, és nem alakul ki bennük erkölcsi tartás, akkor annak egész nemzetünk kárát fogja szenvedni. Egy nemzet felvirágzása, boldogulása a szellemi és azzal együtt fejlődő erkölcsi műveltség növekedésével egyenesen arányban változik – olvashatjuk a közel 200 éves elemzésben.

A családi neveléshez kapcsolódóan a továbbiakban az erkölcsi nevelés kérdéseire fókuszálunk. E cikk keretei között arra szorítkozunk, hogy röviden vázoljuk, hogy a nemzet számára fontos nevelést milyen módon segítették az elmúlt századokban az elemi iskolai olvasókönyvek. A 20. század közepéig a kisiskolások számára átadni kívánt műveltség ele-

¹ MÁRKI (MÁRKL) JÓZSEF: Módszertan, vagyis útmutatás: Miként kelljen a nyilvános elemi tanításban czélszerűen eljárni, Pest, 1844, Eggenberger és fia

meit szinte kizárólagosan az olvasókönyvek tartalmazták. Az olvasókönyvek a kor műveltség- és embereszményéről nagyon sokat elárulnak a figyelmes olvasónak. Jelen cikkünk keretei között az olvasókönyvekkel mint a családi és kisközösségi erkölcsi és kulturális nevelés, valamint a családi élethez szükséges gyakorlati ismeretek átadásának eszközeivel foglalkozunk.

Hazánkban a 16–17. században nyomtatásban megjelent ábécéskönyvek – bár különböző olvasástanítási módszereket tükröznek – közös vonása, hogy a könyvekben segítségként az egyes betűkhöz-hangzókhoz kis képek kapcsolódnak, a gyakorlást pedig imádságok, egyházi énekek, az erkölcsi nevelést célzó történetek és bölcs mondások szolgálják. Mi volt a közös cél? A tanító elsődleges feladata, hogy jó példákat mutasson be és óvja a rossz példától a gyerekeket, hogy az iskolából kikerülő diákok ne csak értelmesek és ügyesek legyenek, hanem – ami összehasonlíthatatlanul többet jelent – jó emberként lépjenek ki az iskolából.²

Ha az olvasókönyveket elemezzük, kiemelt figyelmet kell fordítanunk Comenius más műfajú, többfunkciós könyvére, amely képanyagával és összetett tudásanyagával kiemelkedik a korábbi és korabeli olvasókönyvek közül. Témánk szempontjából is nagyon fontos a morva tudós-pedagógus, Jan Amos Komenský, latinosan Johannes Amos Comenius³ az *Orbis sensualium pictus* – röviden nevezve *Orbis pictus* – azaz az ember és a körülötte levő világ megismertetése szavakban és képekben című többfunkciós tankönyve. A kötet 1653-as, sárospataki őspéldánya csak latin nyelven íródott, míg Nürnbergben 1658-ban megjelent kötet már latin–német nyelvű. Európában a tizenhetedik századig használták e tankönyvet.

A könyv 150 képes-szöveges leckéje között megtaláljuk a Házasság, rokonság témát. A szerző a világ alapvető rendszerét⁴, a teljes világot, s benne, a családban élő embert akarta alaposabban megismertetni és megértetni a kisdíákokkal. A megértetés legfőbb eszközének az érzékszervi tapasztalatot⁵ tartotta, ezért a tanult dolgok képének illusztrálása a szemléltetést, a láttatást szolgálja a könyvben, a képekkel tudatosan segíti a rendszerben látást, a gondolkodtatást. Elméletét is a családból vett mintával támasztja alá. „A kimondott szóhoz mindig hozzá kell kapcsolódnia a dolognak is, hiszen az anya is a megfelelő tárgy felmutatásával tanítja beszélni gyermekét.”⁶ Az „*Orbis sensualium pictus*” mindegyik leckéje didaktikailag tudatosan megtervezett képeket tartalmaz a látás, a láttatás, a vizualitás

2 Márki, 1844, 215. p.

3 Comenius Johannes Amos, Jan Amos Komenský (1592–1670) morva pedagógus, teológus, prédikátor, 1632-től püspöke és iskolaügyi vezetője a Cseh-testvérek közösségének. Lorántffy Zsuzsanna fejedelemasszony meghívására 1650–1654 között Sárospatakon, a református kollégium szervezeti-szerkezeti és tartalmi megújításán tevékenykedett. 1656-tól Amszterdamban élt. Művelődésügy – reformjával az emberiség életének megjavítását, az isteni béke birodalmának megteremtését szerette volna elérni. Szemléltető–megértő didaktikája erős hatással bírt a 17. század iskoláira. Sárospatakon készült nagy része a számára európai neveléstudományi hírnevet jelentő „*Opera didactica omnia*” (Az oktatás-nevelés egészének kidolgozása) kötete, amely 1657-ben Amszterdamban jelent meg.

4 A 17. század terjedő racionalizmusának és R. Descartes gondolatainak hatásai

5 Az empirizmus hatása a 17. században

6 DÖMÖTÖR ÁKOS (1996): Az *Orbis pictus* keletkezése. *Magyar Pedagógiai*, Budapest (96. évf.) 2. sz. 172. p.

érzékelésben betöltött jelentőségét hangsúlyozva. „Nincsen pedig semmi az értelemben, hogyha azelőtt nem volt az érzékenységben” ismert gondolata Comeniusnak. Miért időztünk hosszasan Comenius könyvének a családi nevelés témaköréhez kapcsolódva? Azért, mert Comenius „interaktív” könyvét családi olvasmánynak is ajánlja. Comenius a családi közösséget erősítené azzal, hogy a családtagok a fametszetű képek alapján otthon kérdezzék a kisdíjakot – akit rajzolásra is buzdít a látottakról –, továbbá azért, mivel ő a tankönyvek tudatos illusztrálásának⁷ első jelentős képviselője. Comenius munkássága előtt megjelent tankönyvekben még nem használták ki a képek és szövegek tudatos összekapcsolásában rejlő módszertani lehetőségeket.

Az olvasókönyvek szövegeihez kapcsolódóan az illusztrációkat is elemeztük, mivel a szöveg és kép összhangját a tartalmi összhang, metodikai összhang, stílusbeli egyeztetés (ábra és alapszöveg), formai beilleszkedés, méretezés (tördelés), mennyiségi összhang, azaz arányosság jelenti. Az illusztráció elsősorban a tanuló kognitív erőit mozgósítja – a képzeletet, a gondolkodást, a részek közötti kapcsolatok keresését –, de a személyiség affektív megnyilvánulásaira is hatással bír. Miért hivatkozunk az illusztrációk fontosságára? Az elmúlt évszázadok olvasókönyvei meghatározott erkölcsi tulajdonságokra, értékekre hívják fel a figyelmet: a család, a hazaszeretet, a társadalmi együttérzés fontosságára. A korabeli családképet – a családi közösség életének fontos eseményeit – a szöveg és az illusztráció egységéből olvashatjuk ki.

A továbbiakban röviden, villanásszerűen bemutatjuk, hogyan foglalkoztak tantervek, tankönyvek a család témakörével.

Az 1868. évi tantervi előírások szerint a tantárgyak között első és második osztályban az Anyanyelv részét alkotja a Beszéd- és értelemgyakorlatok, amelyben az erkölcsi és érzelmi nevelés központi szerepet kap. A nevelés a családban szerzett ismeretekre épít. Az első osztályban a Beszéd- és értelemgyakorlaton a tanító „Az iskolában és az iskola körül látható tárgyakról átvezeti a gyermekek figyelmét a szülei házában és az a körül levő tárgyakra s a családi életnek ismertetésére.”⁸

Az 1917-ben megjelent Tanterv és Utasítás az Elemi Népiskola számára a következőképpen szól az olvasókönyv céljáról: „Hivatva van a gyermek erkölcsi érzékét fejleszteni és megnevelni oly módon, hogy megtöltse lelkét az erkölcsi jóra ösztönző eszményképekkel. Hivatva van olvasmányainak művészi minőségeivel a gyermek szépérzékére fejlesztőleg hatni és az olvasást megkedveltetni vele, gyönyörűségévé tenni. ...hivatva van az olvasókönyv arra, hogy bevezesse a gyermeket nemzete érzelmi és gondolatvilágába.”⁹

Gróf Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi minisztersége alatt 1925-ben kiadott elemi népiskolai tanterv céljának¹⁰ meghatározása szerint „... a hazának vallásos, erkölcsös,

7 Illusztráció (lat.: megvilágítás): szövegkép, szöveg közti ábra, szemléltető anyag, példakkal való szemléltetés, megvilágítás

8 Tanterv a népiskolák számára, az 1868. XXXVIII. T.cz. értelmében kiadja a m. kir. Vallás- és közoktatási minister. Buda: A Magyar Kir. Egyetem Nyomdájából. 1869, 5. p.

9 Tanterv és Utasítás az Elemi Népiskola számára Magyar Királyi Tudományegyetem Nyomda 1917. 56. p. 20. pont Cél.

10 Tanterv az elemi népiskola számára. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1925, 9. p.

értelmes és öntudatosan hazafias polgárokat nevelni, kik az általános műveltség alapelemeit bírják és képesek arra, hogy ismereteiket a gyakorlati életben értékesítsék”. A Magyar nyelv céljai¹¹ között szerepel: „... a családi élet és az iskolai nevelés áthidalása és a nemzet szellemi életébe való bekapcsolása... ..az otthon, a szülőföld, a nép és a haza megszerettetése... A vallásos és erkölcsi alapon nyugvó nemzeti műveltség elemeinek biztosítása”.

A népiskolák mindig számoltak azzal, hogy egy csoportba különböző családi hátterű gyerekek kerülnek. A közösségformálás fontosságát ismerte el az 1925. évi tanterv azzal, hogy bevezette a „Beszéd- és értelemgyakorlatok” tantárgyat a harmadik és negyedik osztályban is. Miről beszélgettek ezeken az órákon? A tanterv szerint a „Beszéd- és értelemgyakorlatok” kiemelt témája az otthon és a gyermek, a gyermekek családja. Nézzünk néhány témát!

Az első osztályban kiemelt téma a család:

- A szülői ház felszerelése és bútorai, az udvar és a kert, állatai, virágai, a virágoskert, a gyümölcsös- és konyhakert.
- A család tagjai, a háznép munkája, a család örömnapjai, szomorú napjai.
- A gyermek étkezése, öltözködése, magatartása otthon, iskolában, utcán.

A témákhoz rajzolás, kézimunka és séta, kirándulás is kapcsolódott.

A második osztályban az ember lelki gondozása, testi és lelki művelése, a család és az iskola munkája, a munka nemesítő hatása, s a munkaképtelenekről való gondoskodás is szóba került.

A harmadik osztályban a nép életmódja, a helyes és helytelen szokások, a betegekkel való bánás, s a nép erkölcsi kerültek szóba.

A negyedik osztályban a magyar ember mindennapi életének megbeszélése során foglalkoztak a család jelentőségével, a csecsemők gondozásával, a gyermekkor fontosságával.

Az „olvasás” tárgykörében második osztályban az otthon, a család első helyen szerepel. A megtanulandó versek között van például Petőfi Sándor *Anyám tyúkja* című verse. A harmadik osztályban fókuszban áll a szülőföld, negyedikben szintén, de az édesanya is. Ötödik osztályban lényeges a magyar családi élet nemzetfenntartó ereje a múltban és a jelenben, megtanulandó volt például Arany János *Családi kör* című verse.

Hatodik elemiben többek között a mindennapi élet, a kis- és nagyipar mellett a háziipar s a falu élete adják a témát.

Az egyes osztályokban nemcsak a fogalmazások kapcsolódnak a beszéd- és értelemgyakorlatokhoz, valamint az olvasmányokhoz, hanem a szöveges számtan és mértan feladatok is.

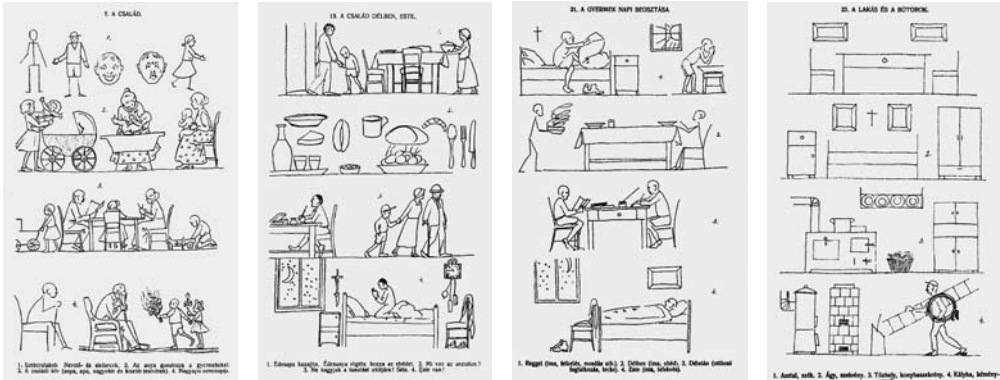
Ugyanezen célokat és tartalmakat találjuk az 1932-es népiskolai Tanterv és Utasítások-ban¹² is.

¹¹ Tanterv az elemi népiskola számára. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1925, 13. p.

¹² Tanterv és Utasítások a Népiskola számára. Kiadja a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda Budapest, 1936

Tirpák Sándor négy füzetből álló sorozatával, a *Beszélő rajzok az elemi iskolák számára*¹³ a Népiskolai Utasítás I-IV. osztály beszéd- és értelemgyakorlatait, a természetrajz és gazdaságtan anyagát szemlélteti egyszerű vonalas rajzokkal, így segítve a tanítók táblai szemléltető rajzolását, s a gyermekek házi feladatainak tervszerű irányítását. Az első osztály számára készített füzetben – korrelálva az évfolyam beszéd- és értelemgyakorlatok, a természetrajz és gazdaságtan témáival – megtalálható a család, a gyerek napi beosztása, a lakás és a bútorkok, a játékok, az ünnepek, a foglalkozások.

A tantervek után belelapozunk néhány olvasókönyvbe.

Edvi Illés Pál olvasókönyve¹⁴ a Magyar Királyi Egyetem betűivel, a Magyar Tudós Társaság költségén jelent meg. Igen, olvasókönyv kiadását anyagilag is a Tudós Társaság segítette elő. A könyv négy részből áll. A négy rész témái:

(1.) Értelem-gyakorlatok (2.) Erkölcsei elbeszélések és oktatások (3.) Illendőség és okos maga-alkalmaztatás. (4.) Tanulságos és mulattató rész.

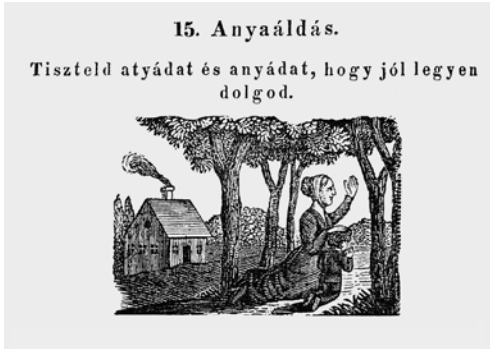
Az „Erkölcsei elbeszélések és oktatások” a következőket öleli fel:

- A mi szüleinket tisztelni kell
- Légy szüleid iránt engedelmes
- Légy testvéreiddel és tanuló-társaiddal összeférő
- A csacska leány
- Légy vigyázó a kisdedekre
- A pajkos gyermek
- A szemérmesség és becsületesség
- A' ki nem akar szót fogadni, hadd lakoljon
- A rosszásra való megkísértés

13 Beszélő rajzok az elemi iskolák I. oszt. számára összegyűjtötte TIRPÁK SÁNDOR szfv. rajzszakfelügyelő igazgató Szt. István Társulat bizománya, 1935.

14 KÖZHASZNÚ NÉPI OLVASÓKÖNYV négy részben Írta: EDVI ILLÉS PÁL M. Tudós Társasági L. tag Vas és Sopron Megye táblabírája, 1837. Budán

- Gyermeki szeretet példányi
- Légy szíves és kész a szolgálatra
- Mindig eszedben tartsd az Istent
- Az iskolai tanulók kötelességei, vagy az iskolai törvények
- A házassági illet képe

Az 1845-ben megjelent olvasókönyv¹⁵ is kiemelten foglalkozik a családi kapcsolatokkal. Az Olvasásgyakorlatok részben az Anyaáldás olvasmány „Tiszteld atyádat és anyádat, hogy jól legyen dolgod” a Tízparancsolatra utal. Az erkölcsi példát és tanúságot adó rész intellemmel zárul: „oh gyermek, ne tégy rosszat, és ne bűnhődjél istened ellen” (77. old.). A 76. oldalon lévő kép arányaival irányítja a figyelmet a lényegre, a térdeplő édesanyára, aki mellette térdeplő gyermekét megáldja, így tartva vissza a bűntől.

Példaként egy 1876. évi kiadványból¹⁶ mutatunk be részleteket. A könyvben önálló rész szól a családról, a szobáról, a konyháról, a szófogadásról, a jó testvéri viszonyról s a jó gyermekről. A mellékelt illusztráció korabeli konyhát ábrázol, szemléltetve részeit és berendezési tárgyait a kor romantikus felfogásában.

Az 1901. évi fiúiskolai olvasókönyv¹⁷ a 13. oldalon lévő illusztráció tartalmában és formájában a kor felfogását tükrözi: a historizáló képről tagolása következtében – előtér, középtér, háttér – más-más, a mindennapi élethez kapcsolódó téma „olvasható” mintegy értelmezve a hozzátartozó verseket.

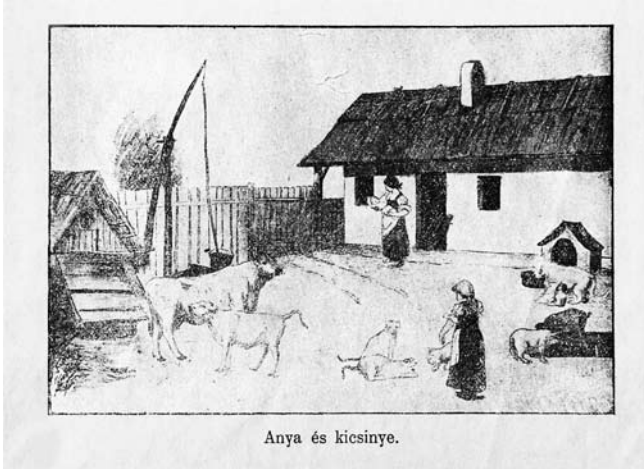

¹⁵ ABC és Olvasó könyv. Képekkel. Kőszegen, 1845. Reichard Károly' 's fiai betűivel.

¹⁶ ABC és Olvasókönyv, szerkesztették: LAKITS VENDEL, LUTTENBERGER ÁGOST, PÉTERFFY SÁNDOR, SZETIREZ LAJOS Budapest. Légrády testvérek 1876.

¹⁷ FIÚISKOLAI OLVASÓKÖNYV, Katolikus Népiskolák számára, szerkesztette: SCHULTZ IMRE IV. rész az ötödik, hatodik osztály és az ismétlő-iskola számára 100 ábrával és 2 színes növényetáblával 2. javított és bővített kiadás, Pozsony 1901 Budapest Kiadja Stampfel Károly

Egy 1903. évi olvasókönyv¹⁸ a beszéd-, értelem- és cselekvés gyakorlat köréből tartalmaz olvasmányokat. A családhoz kapcsolódó témák: Szülői ház; Jobb otthon; Őeld meg anyácskád; Édesanyám is volt nékem. A könyv zárófejezetében, az Olvassunk a képekről részben Anya és kicsinye (141. old.) fekete-fehér illusztráció falusi életképet tükröz.

Fontosnak tartjuk, hogy felhívjuk a figyelmet arra, hogy az olvasmányokban a hagyományos nagycsaládok, a nagyszülők is megjelennek. Tanítanak az idősek iránti tiszteletrre és az idősgondozás kötelezettségére is.

18 Hangutánzó Képes ABÉCE. A természet jelenségei és a magyar nép lelkivilága alapján saját egyesítő tanítási módja szerint. Az olvasás, írás gyors és könnyű megtanulása végett írta: DR. GÖÖZ JÓZSEF Budapest 1903 Lampel Róbert Wodianer F. ÉS fiai cs. És kir. udv. könyvkereskedés

A család fontosságára utaló képek kiemelten sokat szerepelnek az 1925. évi tantervi előíráshoz kapcsolódó könyvekben. A tankönyvek szerkesztésében, írásában fontos szerepet vállalt Móra Ferenc is. Sajnos, e cikk keretei között nem tudunk részletesebb elemzést bemutatni, ezért az olvasókönyvi bemutatót egy Móra nevével fémjelzett olvasókönyv egyik illusztrációjának bemutatásával le is zárjuk.

Cikkünkben az olvasókönyveket elemeztük, de zárásként fontosnak tartjuk, hogy felhívjuk a figyelmet az iskolai színjátszás hagyományaira és a 20. században megjelenő számtankönyvekre is. Az iskoladrámák és a nevelés témaköréből egy cikk keretei között még ízelítőt sem tudunk adni. A családi élet visszásságait és szépségét egyaránt megélhették azok a diákok, akik az iskoladrámákon nevelkedtek. Elég belelapozni a jezsuita iskoladrámákat tartalmazó kötetekbe¹⁹ ahhoz, hogy megérezzük az iskoladrámák nevelő hatását. A régi tanítások alkalmazhatóságát jól mutatja, hogy például a Miskolci Jezsuita Gimnázium diákjainak előadásai napjaink családi problémáira is rávilágítanak a régi darabok segítségével.

34

3. Szarvasmarhából Oláhország 2,065.715, Csehország 1,360.055, Szerbia 441.869, Ausztria 167.975 db-ot kapott. Mennyit vesztettünk?

4. Hány db szarvasmarha maradt nekünk, ha megelőzőleg 6,194.264 db szarvasmarhánk volt?

5. Mennyi volt a vesztésünk juhokban, ha Oláhországnak 3,431.977, Csehországnak 1,172.615, Szerbiának 675.342, Ausztriának 11.744 db jutott?

6. Megelőzőleg 7,697.719 db juhunk volt. Mennyi maradt nekünk?

7. Sertésből Oláhországnak 1,486.672, Csehországnak 762.298, Szerbiának 733.894, Ausztriának 112.556 darabot kellett átadnunk. Hány darab volt a vesztésünk?

8. Hány darab maradt meg nekünk, ha a megseonkítás előtt 6,416.424 sertést számláltak össze?

A magyar gazda szorgalma sokat pótol.

Szorzás szóval.

István bácsi múlt évi termése:

1. Búzából bevettél 18 kat. holdat. Átlag 7 q volt a termés holdankint. Hány q búzája termett?

2. Rozából 10 holdon átlag 6 q termett. Mennyi volt a rozstermés?

3. Árpából 8 q volt az átlagos termés. Mennyi termett a 6 és fél holdon?

4. Zabbal 4 holdat vetett be. Ennek az átlagos termése 7 és fél q volt. Mennyi az egész zabstermés?

5. Kukoricából 12 q volt az átlagos termés. Mennyi termett 9 holdon?

6. A burgonya 38 q-t adott holdankint. Hány q-t adott a 2 és fél holdnyi burgonyaföld?

35

Józi bácsi múlt évi termése:

Józi bácsi mintagazda. Földjét jobban mészeli. Jobb két haszaddal, mélyebben szánt, ismeri a műtrágyát is. Néla búzából 12 q, rozsából 11 q, árpából 13 q, zabból 10 q, kukoricából 20 q, burgonyából meg 74 q volt az átlagos termés holdankint.

7. Számítsuk ki, mennyi termés lehetett volna István bácsinak, ha ő is úgy mészelt a földet, mint Józi bácsi:

1) búzából? 2) rozsából? 3) árpából?
4) zabból? 5) kukoricából? 6) burgonyából?

Józi bácsi többet használt az országnas is.

Gyakorlás tiszta-számokkal.

1. $7 \times 8 = 2 \cdot 7 \times 70 = 3 \cdot 9 \times 700 = 4 \cdot 5 \times 6000 =$
 $9 \times 7 = 4 \times 90 = 6 \times 900 = 7 \times 9000 =$
 $8 \times 8 = 9 \times 80 = 7 \times 800 = 9 \times 5000 =$
 $9 \times 9 = 7 \times 90 = 8 \times 700 = 8 \times 8000 =$

5. $10 \times 35 = 6 \cdot 12 \times 42 = 7 \cdot 100 \times 28 =$
 $10 \times 146 = 14 \times 25 = 200 \times 15 =$
 $30 \times 48 = 24 \times 56 = 400 \times 16 =$
 $50 \times 250 = 32 \times 24 = 500 \times 18 =$

Szorzás írásban.

(Szorandó) (Szoró)

1. $231 \times 24 =$	1. $245 \times 25 =$	3. $316 \times 32 =$
4620 (Ez 10-szor 231)	490 (tízszek 1)	817 x 36 =
924 (Ez 4-szer 231)	1225	
5544 (Ez 24-szer 231)	6125	549 x 58 =
(Szorandó)		

(Mind egyik példán mutasd meg a szorandót, szorandó és a szoratót!)

3*

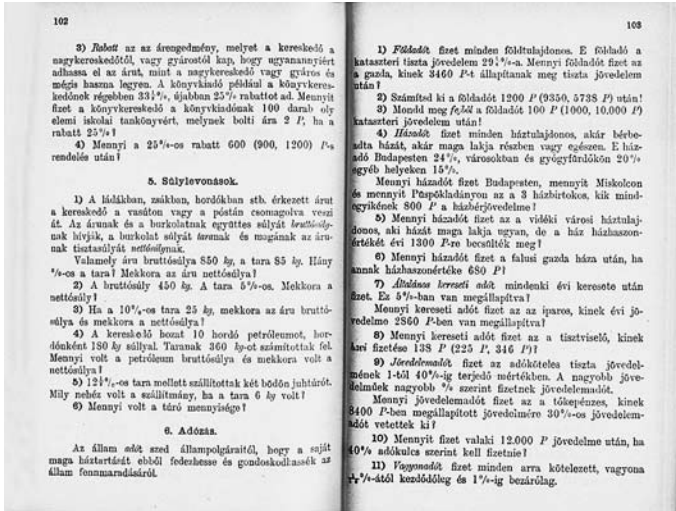
A 20. század eleji számtankönyvek kicsik, barátságosak, ugyanakkor nagyon sok szöveges feladatot tartalmaznak. A feladatok erősen kapcsolódnak a családok mindennapi életéhez, és életviteli javaslatokat is tartalmaznak. A gyerekek számára érthető és érdekes vásárlási feladatok mellett a főzés, kertészkedés, a különféle mesterségek és a családok szempontjából fontos ismeretek témaköréből – témakörre csoportosítva – származnak a feladatok.²⁰

19 ALSZEGHY ZSOLTNÉ, CZUBULA KATALIN, VARGA IMRE szerk.: Jezsuita iskoladrámák, Budapest, Argumentum Kiadó – Akadémiai Kiadó, 1992

20 STRAUB FERENC – VADÁSZ ZOLTÁN: Az élet számokban, IV. tizedik kiadás, Budapest, Szent István Társulat, 1936.

A mellékelt fővárosi tankönyv²¹ a 11–12 éves tanulókkal – mai aktualitás alapján kiválasztva – az adózásra vonatkozó ismereteket feladatok formájában ismertette meg.

A családi élet a gyermekek természetes közege, a régi magyar népiskolai tankönyvek a gyerekek számára a családot a kötelezettségek mellett a lehetőségek forrásaként állították be, ezzel is elősegítve, hogy a gyerekek képessé váljanak a családi életre. Őseinktől tanulni nem szégyen, ezért reméljük, hogy a korábbi törekvések folytatása nem marad el.

IRODALOM

Abc és olvasó könyv. Képekkel. KÖSZEG: 1845. Reichard Károly' 's fiait betűivel.

ALSZEGHY ZSOLTNÉ, CZUBULA KATALIN, VARGA IMRE SZERK.: Jezsuita iskoladrámák. Budapest, Argumentum Kiadó – Akadémiai Kiadó, 1992.

BALLÉR ENDRE: Tantervelméletek Magyarországon a XIX-XX. században. Budapest, Országos Közoktatási Intézet, 1996.

COMENIUS: Orbis pictus. Hasonmás kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, 2006.

DÖMÖTÖR ÁKOS (1996): Az Orbis pictus keletkezése. In Magyar Pedagógia, 2. sz. p. 172

EDVI ILLÉS PÁL: Közhasznú népi olvasókönyv négy részben. Buda: 1837.

GÖZS JÓZSEF: Hangutázó Képes ABÉCE: A természet jelenségei és a magyar nép lelkivilága alapján saját egyesítő tanítási módja szerint. Az olvasás, írás gyors és könnyű megtanulása végett. Budapest: Lampel, 1903.

HORÁNSZKY NÁNDOR (SZERK.): A tanterv kérdésköre az elmúlt másfél évszázadban. Budapest, Kiss Árpád Országos Közoktatási Szolgáltató Intézmény, 2001.

DR. KARLOVITZ JÁNOS: Tankönyv elmélet és gyakorlat. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2001.

21 STELLY GÉZA – TANFI IVÁN: Számország V.-VI. Budapest, M.Kir. nyomda, 1926.

- DR. KARLOVITZ JÁNOS: Szöveg és kép a tankönyvekben. I. rész. In *Tanító*, 2000. 8.sz. p. 5–7.
- DR. KARLOVITZ JÁNOS: Szöveg és kép a tankönyvekben. II. rész. In *Tanító*, 2000. 9. sz. p. 21–22.
- LAKITS VENDEL [ET.AL.] SZERK. : ABC és Olvasókönyv. Budapest, Légrády Testvérek, 1876.
- MÁRKI (MÁRKLII) JÓZSEF: Módszertan, vagyis útmutatás: Miként kelljen a nyilvános elemi tanításban célszerűen eljárni. Pest, Eggenberger és fia, 1844.
- MÉSZÁROS ISTVÁN: A való világ Comenius szemével. A pozsonyi 1798-i négy nyelvű *Orbis pictus* hasonmás kiadás elé. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2006.
- MÓRA FERENC ÉS VOINOVICH GÉZA közreműködésével szerkesztette a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda Tankönyvszerkesztő Bizottsága: Betűország ötödik és hatodik virágoskertje: a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda olvasókönyve a fővárosi elemi iskolák ötödik és hatodik osztálya számára [ill. Horváth Jenő et. al.]. Budapest, Egyetemi Nyomda, [1927]. 453. p.
- SCHULTZ IMRE (SZERK.): Fiúiskolai olvasókönyv, katolikus népiskolák számára: IV. rész az ötödik, hatodik osztály és az ismétlő-iskola számára 100 ábrával és 2 színes növénytáblával. Pozsony-Budapest: Stampfel Károly 1901.
- STELLY GÉZA-TANFI IVÁN: Számország V.-VI. Budapest, Egyetemi Nyomda, 1926.
- STRAUB FERENC – VADÁSZ ZOLTÁN: Az élet számokban. Budapest, Szent István Társulat, 1936.
- TIRPÁK SÁNDOR: Beszélő rajzok az elemi iskolák I. oszt. számára. Budapest, Szent István Társulat, 1935.
- Tanterv a népiskolák számára, az 1868. XXXVIII. T.cz. értelmében kiadja a m. kir. Vallás- és közoktatási miniszter. Buda, EGYETEMI NYOMDA, 1869.
- Tanterv és utasítás az elemi népiskola számára. Budapest: Egyetemi Nyomda, 1917.
- Tanterv az elemi népiskolák számára. Budapest, Egyetemi Nyomda, 1925.
- Tanterv és utasítások a népiskola számára. Budapest, Egyetemi Nyomda Budapest, 1936.
- TÓTH BÉLA: Szöveg és kép az olvasókönyvben. Budapest, Tankönyvkiadó, 1974.